

головний життєвий інтерес, смисложиттєва цілепокладеність стає діяльною і реалістично-змістовною завдяки цілеспрямованому і гармонійно здійсненому формуванню морально-ціннісних орієнтацій. Оскільки маємо справу з людиною особливого життєвого статусу, саме таке формування має низку особливостей. До них, насамперед, належить розуміння того, що першою потребою в такої людини мають бути бажання та вміння затвердити в різноманітних життєвих ситуаціях цінність своєї людської гідності. З іншого боку, виховання такої людини має бути пов'язано з активним впливом на формування моральної культури суспільства та інших людей, які б не на словах, а на ділі ставилися з розумінням і повагою до особливих потреб людей-інвалідів.

Література

1. Франкл В. Человек в поисках смысла. — М.: Политиздат, 1990 — 357 с.
2. Канке В. А. Этика ответственности. Теория морали будущего. — М.: Логос, 2003 — 351 с.
3. Хабермас Ю. Демократия. Разум. Нравственность. — М.: Политиздат, 1995. — 248 с.
4. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативные действия. — СПб.: Наука, 2000 — 379 с.
5. Гусейнов А. А. Золотое правило нравственности. — М.: Мол. Гв., 1988. — 269 с.

Ключові слова: мораль, цінності, виховання, етика, гуманізм.

Key words: morals, values, upbringing, ethics, humanism.

Бикова Т. В.,
кандидат філологічних наук

ПОЕТИЧНЕ СЛОВО ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ВИХОВАННЯ У СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ І ЛЮБОВІ ДО УКРАЇНИ

В статтє раскрывається значення поэтического слова в процессе воспитания студентов с особыми потребностями, характеризуются взгляды украинского писателя конца XIX — начала XX века М. С. Кононенко на проблемы украинского языка и культуры украинского народа начала XX в. Исследуется отношение писателя к событиям

после 1917 г., анализируется восприятие М. С. Кононенко взаимоотношений Украины и России тех времен.

The value of poetic word in the process of education of students with the special necessities opens up in the article, the looks of the Ukrainian writer of end are characterized XIX — began XX ages M.S. Кононенко on the problems of Ukrainian and culture of the Ukrainian people of beginning of XX age. Attitude of writer toward events after 1917 year is explored, perception of M.S. Kononenko toward of Ukraine and Russia of those times is analysed.

Слово — це невичерпне джерело й акумулятор інформації про наше минуле, сучасне та майбутнє. Поетичне слово є ноосферним згустком думки людства взагалі й безпосереднім знаряддям передавання думок і переживань конкретної особи. Поезія як рід художньої літератури є найлегшою, найзрозумілішою і найдоступнішою формою спілкування між читачем або слухачем та письменником.

Для сучасного студентства, зокрема для студентів з особливими потребами, на заняттях з історії літератури вельми слушним є використання інформації про розвиток поетичного слова на зразках художніх творів не лише загальновідомих письменників, а тих, хто заробив свій посильний внесок у розвиток поетичного мистецтва і тим самим чи не найбільший вплив на хід літературного процесу.

Студентам з особливими потребами особливо цікаво буде дізнатися про особливості сприйняття такими письменниками поняття патріотизму щодо рідної батьківщини, висловлення особистої позиції стосовно подій, що відбувалися за життя того чи іншого письменника засобами поетичної словесності.

Прикладом опрацювання проблеми «поет — Вітчизна» є аналіз поетичної спадщини Мусія Степановича Кононенка (1864 — 1922).

Образ України у поетичній творчості М. Кононенка є центральним. Це образ рідної землі, яка прагне за допомогою аналізу свого минулого «знести з очей народу тьму-полуду», ним пройнята вся поезія автора (збірки «Ліра» (1885), «Струна» (1908), «Хвилі» (1917)). Поезії перших збірок найбільше наповнені або мотивами захоплення красою рідної землі («Душа моя знає Вкраїну / І любить, кохає її» («Кобзар»); «Здається, не стрігив ніде б на всім світі / Другої такої, як се сторона» («Спомин»); «О, любий краю, моя Вкраїна чарівна, / В тобі ж тоді, мій тихий раю, / Цвістиме кращя весна» («Елегія»)), або відвертою ностальгією за втраченою

могутністю держави («Батуринські руїни»), причому поет в останній поезії проводить аналогію: образ зруйнованого палацу — це образ України, сучасної авторові, де про могутню силу залишилася лише невелика пам'ять — тінь, у якій «з туману, неначе мрії, одежа й тіло зіткані». Це тінь колишньої надії на державність України, яка зникає з появою хмар. Та інколи М. Кононенко шляхом показу в поезіях боротьби інших народів розкриває своє бачення майбутньої долі України. Це, зокрема, поезії «Одинока могила» і «З сербських мотивів», які можна віднести до тематичного «балканського» визвольного пласту в українській поезії (подібні мотиви трапляються в цілих циклах поезій І. Франка, Лесі Українки). Поезії є відгуком на події, що відбувалися в Сербії наприкінці XIX ст., яка була під владою Туреччини. Зацікавлює у даних поезіях намагання поета шляхом використання народної символіки вибудувати мистецьку транспозицію «Сербія — Україна». Для Кононенка доля Сербії — це доля його України, незахищеної від знущань і посягань не лише на державність, а й на свою мову, це доля українського народу, який подібно до плугаря («Орач») лише може картати себе за нездатність захиститися від нападників. Земля, яка повинна надихати на боротьбу, забирає лише сили в народі. І єдина зброя, яка ще може тримати народ в боротьбі — це мова, «найвищий, найцінніший подарунок».

У поезіях «Хвилі» автор найчастіше розкриває образ України за допомогою численних інвектив щодо земляків-перевертнів, через зображення ставлення до рідної землі так званих демократів. Однак із більшості поезій Україна постає перед нами зажурена тими вчинками своїх дітей-перевертнів, які призводять до занепаду рідної культури та мови.

Також у поезіях М. Кононенко використовує коронний жанр політичного сатирика — куплетну структуру з рефреном, який простежується майже в усіх поезіях «Хвиль» і несе основне смислове навантаження, при цьому навмисне заземлюючи зденационалізоване українське панство, вживаючи емоційно виразні образи, які, попри своєрідне згрубіле формулювання, сповнені внутрішньої експресії, вдало передаючи стан позірної самокаяття:

*...Що, справді, ми — Вкраїни діти,
Та гриземо чужий маслак,
Що, може, з нас були б і люде,
Ми б, може, помогли братам
Знести з очей п'їтьму-полуду... [3, с. 51].*

У «Хвилях» письменник розкриває поетичну ретроспективу образу України, добровільно закутої в кайдани неволі. Письменник показує сучасний стан України, полохливих українофілів, панів, які, забувши про існування своєї рідної мови, духовних цінностей, обличчям повернулися на Північ, стали «вірними рабами москалів». І на протывагу своїм сучасникам Кононенко виводить з минулого образи князя Київської Русі Святослава і гетьмана Івана Мазепи. Це — справжні герої-лицарі своєї доби, один із яких, Святослав, завжди повідомляв своїх ворогів про початок бойових дій: «Я йду на вас війною!» [3, с. 74].

Однак із більшості поезій Україна постає перед нами зажуреною тими вчинками своїх дітей-перевертнів, які призводять до занепаду рідної культури та мови. З цього приводу зацікавлюють поезії циклу «Нові пісні на стародавній голос», які є авторською переробкою відомих українських пісень фольклорного та літературного походження.

Поетика циклу «Нових пісень» поступово набуває сатирико-викривального тону. Автор засуджує тих пасинків України, «перевертнів», які «на роботу ж подалися в чужий край», стали «злочинцями рідної сторони»; навчає «сусідів-ворогів» як треба ставитись до українців, що свідомо показували Україну або в зовсім непривабливому плані, або ж змальовували тихий «куточок», де всі «ходять у сорочках і шароварах». «Нові пісні на стародавній голос», наповнені викривальною силою, розкривають авторське ставлення до рідного краю, до справжніх українців і «перевертнів», яким не раді й ті, заради кого вони проміняли рідну Україну, їм доручають найганебнішу справу — йти «Кочубеївською дорогою», тобто шпигувати в рідному краї.

Пісні наповнені оптимістичним пафосом, адже, як стверджує поет, «не скувать душі живої і слова живого» [3, с. 219], тому необхідно самому народові шукати шляху до кращого життя. Інколи пісні мають прикінцеві заклики, які виражають авторське ставлення до подій, що відбуваються на терені колишньої Російської імперії: «Гей, до праці, любі діти, Годі лихо нам терпіти!» [3, с. 222]. Як бачимо, Кононенко має надію, що сини України «будують уже захист», «роблять діло своє». І перед нами постає Україна, яка пройшла через століття катувань і знущань з мови, культури, яка прагне підвестись на вищий щабель духовного розвитку, не підпадаючи в залежність від «північного сусіда».

Отже, М. Кононенкові «Нові пісні на стародавній голос» як суспільно-політичні переробки відомих пісень допомагають краще зрозуміти основні чинники становлення нової Української держави.

У роки створення «Хвиль» Мусій Кононенко проживав у Полтаві, тому політичні події, які відбувалися у цей період, цілком мали свій прояв й у творчому доробку письменника. Поезії цього періоду — це свого роду творче мистецьке переосмислення й усвідомлення тих подій. М. Кононенко робить невтішні для себе висновки: прихід Центральної Ради, а потім більшовиків, постійні криваві сутички в боротьбі за владу багатьох керівництв призводить лише до того, що народ, який не може обрати правильного шляху, поступово втрачає навіть мізерні можливості завоювання незалежності, бо він вже «втратив образ божий». Автор розкриває причини такого свого ставлення до народу, за допомогою риторизму констатує про відсутність єдності серед самих українців, порушення основних морально-етичних цінностей: «Забули правду, сором, честь».

Чому ж саме так поцінував події 1917-1918 рр. письменник? З історії відомо, що на цей період в Україні припадає діяльність Центральної Ради, однак їй підпорядковувалась не вся територія України. У ті роки в Полтаві влада у місті постійно переходила від одного керівництва до іншого. Поборники кожного з них грабували місто. Вражаючі спогади про життя у Полтаві наприкінці 1917 — на початку 1918 рр. залишив інший відомий письменник — В. Г. Короленко, який також проживав у ті страшні роки в Полтаві. Так, у листі від 28 грудня 1917 р. він констатує: «Нарешті «воно» прийшло, Полтава три дні п'янствує й громить винні сховища... Видовище жахливе... — Все наше, — говорять солдати. — Буржуї попили і досить. Зараз ми... І за будь-якої підлоти висувається цей мотив». [5, с. 46]. Про постійну зміну влади в Полтаві свідчить інший лист В. Г. Короленка до А. В. Луначарського: «У нас (Полтаві — Т.Б.) триває те саме. Інколи вночі чути постріли. Якщо це з південно-західного боку — підходять повстанці, якщо з південно-східного боку кладовища — це когось (можливо, багатьох) розстрілюють ваші (більшовики. — Т.Б.). Обидві сторони протистоять одна одній в жорстокості. Вся наша Полтавщина схожа на порохове сховище...» [4, 64]. На жаль, листи і свідчення М. Кононенка про цей період нами не знайдено, але свідчення іншого письменника цілком допомагають у відтворенні тих подій. Звичайно, що вони не могли сприйматися М. Кононенком із захопленням, тому в поезіях

того періоду автор висловлює своє негативне ставлення до, здавалося б, «кращих часів» порівняно з пануванням Російської імперії.

Використовуючи монологічно-монографічний прийом викладу, поет констатує безвихідь народу зі «свавільства дикого», пророкуючи з гіркою в серці подальшу долю України:

*До волі ми не доросли,
Ми знову станемо рабами,
Сильніші духом та умом
Коверзуватимуть над нами [3, с. 336].*

Понуро-інвективний тон викладу, моралізаторство, гострота якого зумовлена трагічністю баченого й осмисленого, допомагають розкрити основну думку поезії: «Правдиве щастя там живе, / Де на руках немає крові» [3, с. 335].

Автор використовує традиційні для поезій громадянського спрямування прийоми: прикінцеві заклики до пробудження, до боротьби за незалежність рідної України; градацію риторичних питань, наповнених інвективною силою, за допомогою яких автор засуджує кровопролиття, вимагає замислитись кожного над його причинами («Народе мій! Що робиш ти? Що дієш ти, очуманілий?», «Кого ти б'єш, за що ти б'єш, мій брате, хижий і безсилий?») [3, 334]; активна метафоризація, якою користується автор з метою осудження невиправданих боротьбою за незалежність багатьох злочинів і вбивств (образ народу з «кривавими руками»).

Отже, письменник дотримується думки, що народ, «який прагне до впорядкування соціальної справедливості шляхом індивідуальних пограбувань, який починає царство справедливості дозволом масових нерозумних розстрілів, що тривають вже роки, такий народ знаходиться ще далеко від того, щоб стати на чолі кращих прагнень людства» [4, с. 65]. Крім того, М. Кононенко створює в одній із поезій («Великодні дзвони») символічний образ, який має додаткове смислове навантаження, — це образ великодніх дзвонів, які повинні своїм голосним дзвоном розбудити народ від страшного сну, зняти з нього «прокляття історії і часу», повернути його на праведний шлях, «ворушити серця». За допомогою парфразу національного гімну, вміщеному в поезії наприкінці, в пуанті, Мусій Кононенко прагне висловити найсильніше бажання, яке проходить через усю поетичну творчість письменника,

— оживити Україну, повернути її обличчям до свого народу, до світової історії:

*Хай проснеться вона, хай промовить усім,
що і тілом, і духом ми люде,
що наш край дорогий ще не вмер у ярмі,
і вмирати ніколи не буде!* [3, с. 382].

Таким чином, поезії громадянського спрямування останніх років Мусія Кононенка порівняно з попередніми збірками носять національно-патріотичний, філософський, людинознавчий характер, спрямовані не лише на засудження ганебних вчинків «перевертнів-земляків», а й на пошуки причин невміння зберегти незалежність рідної країни. Звичайно, такі погляди на майбутню долю України не влаштували багатьох прибічників російського більшовизму, тому Мусія Кононенка 1919 р. було заарештовано. І хоча за кілька місяців письменник повернувся з тюрми, він був хворий, зламаний фізично.

Уся поезія Мусія Кононенка просякнута безмежною любов'ю до України, інколи своє особисте життя автор і ліричний герой в одній особі навіть не уявляють без України. Цілком очевидним є творче успадкування Мусієм Кононенком сприйняття Вітчизни-України Тарасом Шевченком.

Під час вивчення творчості письменників такого гатунку студенти з особливими потребами вчать розуміти, що Україна, рідна земля, повинна бути для них насамперед поняттям духовним, філософським, спрямованим передусім у майбутнє, адже саме аналіз, правильне поцінування подій минулого й допоможе знайти шляхи виходу із кризи і в сучасному суспільстві.

Література

1. Бурко Д. Син свого народу // Зоря Полтавщини. — 1943. — 22 серпня. — С. 3.
2. Грабович Г. Шевченко як міфотворець. — К., 1991. — С. 67.
3. Кононенко М. Хвилі: Збірка віршів / Упоряд., авт. передм. В. Погребенник. — К., 1994. — 408 с.
4. Короленко В. Письма к А.В. Луначарскому // Пророческие слова о русской революции. — Воронеж, 1922. — С. 46-80.
5. Негретов П. И. Короленко В. Г. Летопись жизни и творчества. 1917-1921. — М., 1990. — С. 46.

Ключові слова: виховання, Україна, поезія, М. Кононенко, студенти з особливими потребами.

Key words: upbringing, patriotism, Ukraine, M. Konomenko, student with special needs.

УДК 504.03.

Анацька Н.В.,
вкл. каф. філософії

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Катастрофическое состояние окружающей среды, что сейчас уже существенно влияет на здоровье людей, длительность их жизни и возможность стабильного существования, заставляет задуматься о проблемах экологии. При решении этих заданий первостепенным должно быть экологическое образование и экологическое воспитание. Главная цель этих составляющих — формирование экологической культуры человека.

The catastrophic condition of an environment, that already essentially influences health of people, duration of their life and an opportunity of stable existence, forces to reflect on problems of ecology. At the decision of these tasks ecological formation and ecological education should be paramount. An overall objective of these making — formation of ecological culture of the person.

За останнє століття у взаємовідносинах людини з природою виникли різкі зміни. З одного боку, спрацював закон взаємозалежності кількісних і якісних змін, коли накопичуючись століттями негативні наслідки людської діяльності здобули нову якість. Проявилось це в катастрофічному забрудненні атмосфери, водних басейнів, знищенні придатних для життя територій. Достатньо сказати, що пустелі в наш час займають більше 40% таких територій. Гостро постали проблеми утворення озонових дір в стратосфері, і можливо, пов'язане з цим глобальне потепління клімату. З іншої сторони, планета стала замалою для такої кількості людей, яка постійно збільшується. Сьогодні практично не залишилось ні однієї частини суходолу, водного чи повітряного океану, які були б вільні



ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Збірник наукових праць № 5(7)

Київ 2008



УДК 376
ББК 74.58
А43

*Рекомендовано до друку Вченою радою Відкритого міжнародного
університету розвитку людини «Україна»
Протокол засідання № 3 від 18.06.2007 р.*

Свідоцтво про державну реєстрацію серія КВ № 6684

Редакційна колегія:

Таланчук П. М. — головний редактор, академік АПН України, доктор технічних наук, професор; *Нікуліна Г. Ф.* — заступник головного редактора, кандидат технічних наук; *Барно О. М.* — доктор педагогічних наук, професор; *Бебик В. М.* — доктор політичних наук, професор; *Бондар В. І.* — академік АПН України, доктор педагогічних наук, професор; *Берлач А. І.* — доктор юридичних наук, професор; *Вісковатова Т. П.* — доктор психологічних наук, професор; *Засенко В. В.* — член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук; *Кокун О. М.* — доктор психологічних наук, професор; *Кольченко К. О.* — кандидат технічних наук, старший науковий співробітник; *Ложкін Г. В.* — доктор психологічних наук, професор; *Макаров Р. М.* — академік АПН Росії, доктор педагогічних наук, професор; *Максименко Ю. Б.* — доктор психологічних наук, професор; *Мурза В. П.* — доктор біологічних наук, професор; *Невмержицький О. А.* — кандидат педагогічних наук, доцент; *Романенко Л. Ф.* — доктор економічних наук, професор; *Самойлова С. С.* — відповідальний секретар; *Соботович С. Ф.* — член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук, професор; *Тарасун В. В.* — доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник; *Томчук М. І.* — доктор психологічних наук, професор; *Хохліна О. П.* — доктор психологічних наук, старший науковий співробітник; *Чайка В. Є.* — доктор біологічних наук, професор; *Чена М.-Л. А.* — кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник; *Ченелєва Н. В.* — член-кореспондент АПН України, доктор психологічних наук, професор; *Чернилівський Д. В.* — доктор педагогічних наук, професор; *Чопик В. І.* — доктор біологічних наук, професор.

Рецензенти:

Засенко В. В. — заступник директора Інституту спеціальної педагогіки АПН України, член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук

Малхазов О. Р. — професор кафедри авіаційної психології Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету, доктор психологічних наук

А43 Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Зб. наукових праць.— № 4(6).— К.: Університет «Україна», 2008.— 511 с.
ISBN 978-966-388-200-0.

У збірнику вміщено статті з актуальних проблем навчання та виховання, професійної, соціально-психологічної та фізичної реабілітації людей з особливими потребами. Видання орієнтоване на науковців, викладачів, співробітників служб соціальної допомоги та реабілітаційних центрів, а також на всіх, хто опікується проблемами людей з інвалідністю.

УДК 376
ББК 74.58

ISBN 978-966-388-200-0

© Університет «Україна», 2008

© Інститут вищої освіти АПН України, 2008

© Інститут спеціальної педагогіки АПН України, 2008

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ, ВИХОВАННІ І СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ 10

Кольченко К.О., Нікуліна Г.Ф.

Інклюзивне університетське середовище як запорука якісної
і доступної вищої освіти 10

Шевцов А.Г.

Корекційна андрагогіка як теоретична основа організації
професійної освіти студентів з інвалідністю 15

Тюптя Л.Т.

Навчально-методичне забезпечення викладання навчальної
дисципліни «Педагогіка» для студентів гуманітаріїв: цілі
та завдання, принципи, особливості підручникотворення 25

Барно О. М.

Проблема людей з особливими потребами як гостра державна
проблема. 32

Дворнікова Н.С.

Критерії ефективності впровадження кредитно-модульної
системи організації навчання у вищих навчальних закладах 41

Іванова І.Б.

Особливості формування знань, умінь і навичок професійної
діяльності в процесі викладання дисципліни «Соціальна робота
(теорія і практика)». 50

Кучменко Е. М., Кучменко Б. А.

Гуманітарний підхід до проблем працевлаштування інвалідів:
шляхи їх подолання в Україні. 64

| | |
|---|-----|
| Sharon A. Raver-Lampman Inclusion Outcomes: Results from One Us University | 76 |
| Tomasz Winnicki A new approach to disabled students recruitment and studying linke with an intensive rehabilitation | 81 |
| Козліковська Н.Я. Позааудиторна робота як складова вищої освіти | 86 |
| Богінська Ю.В. Соціалізація підлітків з обмеженими можливостями у США: досвід роботи | 93 |
| Чабанний В.Ф. Тенденції і досвід соціальної реабілітації в інтегрованому освітньому середовищі в країнах Латинської Америки | 98 |
| Adolfas Juodrastis, Liuda Radzeviciene Mentally disabled YOUNG adults: attitudes to THEIR WORK abilities . . | 108 |
| Єжова Т.Є. Зміст і структура дефектологічної підготовки майбутніх викладачів професійно-технічних навчальних закладів | 116 |
| Ізмайлова І.Г. До питання про формування професійної компетенції у студентів спеціальності «Переклад» в сучасних умовах | 124 |
| Горбик О.Р. Методологічні аспекти навчання студентів - дизайнерів з особливими потребами проектування об'єктів, адаптованих для інвалідів | 134 |
| Гусєва Л.Г. Роль декоративно-ужиткового мистецтва у формуванні творчої особистості дизайнера | 142 |
| Куцевич В.В. Питання забезпечення доступності маломобільних груп населення до об'єктів житлово-цивільного призначення | 148 |

| | |
|--|-----|
| Медвідь О.М. Дистанційне навчання у річниці Болонського процесу. | 156 |
| Герасін О. І. Модульний принцип у викладанні програмування на мові VBA . . | 161 |
| Байдак Л.М. Навчання студентів роботи з термінами комп'ютерного дискурсу | 168 |
| Кравцова А.В. Адаптація студентів з обмеженими можливостями к учебной работе в вузе | 178 |
| Гур В.І. Формування гуманістичних ідеалів у молоді | 182 |
| Свідло Т.М. Гуманістична традиція національної системи виховання і освіти. . . | 188 |
| Гусак Н.К., Гусак К.О. Морально-ціннісні орієнтації людей з особливими потребами . . . | 193 |
| Бикова Т.В. Поетичне слово як один із засобів виховання у студентів з особливими потребами почуття патріотизму і любові до України | 199 |
| Анацька Н.В. Екологічне виховання людини в умовах глобалізації. | 206 |
| Ануфрієнко О.А. Вплив філософії освіти на формування свідомості фахівця- аграрія з особливими потребами початку ХХІ ст. в Україні | 212 |
| Зезека Н.О. Проблеми забезпечення соціального захисту незайнятої молоді: досвід та шляхи поліпшення. | 218 |
| Литвин А.В. Порівняльний аналіз зарубіжних моделей бібліотечно- інформаційного забезпечення користувачів з вадами зору. | 226 |

| | |
|---|------------|
| Розділ II. СПЕЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА: МЕТОДИКА, ПРАКТИКА, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ | 236 |
| Засенко В.В., Колупаєва А.А. Стан і пріоритети розвитку освіти дітей з психофізичними порушеннями. | 236 |
| Будяк Л.В. Поступ системи спеціальної освіти в Україні на сучасному етапі . . | 240 |
| Кравець Н.П. Виховання в учнів із порушеннями інтелекту культури людських взаємин на уроках читання. | 246 |
| Жук В.В. Організаційно-педагогічний аспект інтегрування дітей із порушеннями слуху у загальноосвітній простір | 255 |
| Борщевська Л.В. Критерії диференційованого навчання дітей з порушеннями слуху . | 261 |
| Таранченко О.М. Формування науково-методичних засад освіти дітей зі зниженим слухом | 266 |
| Литвинова В.В. До питання методів навчання математики на початковому етапі в спеціальних загальноосвітніх школах для дітей із порушеннями слуху | 275 |
| Максименко Н. Використання різних засобів комунікації на уроках математики початкових допоміжних класів шкіл для дітей із порушеннями слуху | 283 |
| Кульбіда С.В. Сучасні системи навчання нечуючих дітей і використання жестової мови (на матеріалах зарубіжної теорії та практики). . . | 289 |
| Гудим І. Теоретичні аспекти використання жестів як невербальних засобів комунікації в умовах зорової деривації | 295 |

| | |
|---|-----|
| Зборовська Н.А. Ефективність запам'ятовування жестів (на матеріалах дослідження Т.В.Розанової) | 301 |
| Чеботарьова О.В. Проблеми індивідуального навчання дітей із ДЦП | 306 |
| Шульженко Д.І. Організаційні засади діяльності спеціальних освітньо-реабілітаційних установ для дітей з аутистичним спектром порушень | 311 |
| Андрєєва Н.С. Практика адаптації дитини з аутистичними порушеннями у спеціальному навчальному закладі як запорука успішного навчання | 319 |
| Хворова Г.М. Реабілітаційний туризм як новітня технологія корекційної роботи з дітьми з аутизмом | 328 |
| Квітка Н. Організації навчальної роботи молодших школярів на уроці образотворчого мистецтва | 335 |
| Довгопола К.С. Аплікація на уроках образотворчого мистецтва в школах для сліпих дітей | 342 |
| Легкий О.М. Компенсаторно-розвивальна роль трудового навчання дітей із порушеннями зору | 349 |
| Калініна Л.А. Використання лялькотерапії як напрямку корекційної педагогіки у роботі з дітьми з особливими потребами | 353 |
| Заліток Л.М. Роль казки у вихованні та навчанні дітей з особливими потребами в педагогіці В.О. Сухомлинського | |

| | |
|---|------------|
| Розділ III. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ І ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ..... | 362 |
| Сердюк Л.З. Психологічні аспекти формування ціннісного ставлення до здоров'я у студентів з інвалідністю | 362 |
| Євдокимова Н.О. Психологічна підготовка майбутнього фахівця як суб'єкта професійної правничої діяльності під час навчання у ВНЗ | 369 |
| Шмаргун В.М. Тілесне у розвитку психіки людини | 378 |
| Дубич К.В., Пархомчук Ю.В. Сутність і принципи особистісно-орієнтованого виховання студентів з особливими потребами | 389 |
| Литовченко С.В. Психолого-педагогічний супровід навчання осіб із порушеннями слуху у вищих навчальних закладах (організаційний аспект)..... | 400 |
| Ляховець Л.О. Теоретико-методологічні підходи до вивчення феномену соціального інтелекту..... | 410 |
| Пожидаєва О.В. Характеристика змісту соціально-педагогічної консультативної взаємодії і технологічних етапів консультативної бесіди | 418 |
| Скок А.Г. Зв'язок між особистісними рисами викладача вищого навчального закладу та комунікативною толерантністю..... | 426 |
| Тюптя О.В. Служби екстреної психологічної допомоги по телефону | 433 |
| Бернацька О.Б. Роль творчого компоненту в розвитку потреби самоактуалізації. . | 446 |

| | |
|---|------------|
| Горбашенко Т.М. Психологічні особливості множинного інтелекту у студентів з особливими потребами | 454 |
| Дроздов О.Ю. Агресивна поведінка на робочому місці: аналіз феномена | 462 |
| Дроздова М.А. Сім'я як чинник політичної соціалізації дітей та молоді | 472 |
| Розділ IV. ФІЗИЧНА, МЕДИЧНА І ПРОФЕСІЙНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ. | 483 |
| Авраменко М.Л., Маліновська Н.М. Досвід Всеукраїнського центру професійної реабілітації інвалідів щодо забезпечення організаційно-методичного та інформаційного простору в мережі центрів професійної реабілітації інвалідів | 483 |
| Березовська Л.І. Реабілітація дітей з особливими потребами як соціальна проблема | 487 |
| Миценко Є.В. Мотивація студентів вищих навчальних закладів до занять фізичною культурою. | 491 |
| Авраменко М.Л., Кузнєцов Д.А. Основні аспекти організації лікувальної фізкультури в умовах Всеукраїнського центру професійної реабілітації інвалідів. | 496 |
| Березовський А. П., Кайда Е. О. Технологія застосування елементів су джок для усунення наслідків остеохондрозу шийного відділу хребта | 500 |
| Бобренко І.В. Формування рухових умінь дітей зі складними порушеннями психофізичного розвитку | 505 |